

მოზარდის მიერ დანაშაულის ჩადენის გამომწვევი მიზეზები, მისი კრიმინოლოგიური ასპექტები და გასატარებელი პრევენციული ღონისძიებები

თეონა ჯაფარიძე

*საქართველოს დავით აღმაშენებლის სახელობის
უნივერსიტეტის სამართლის სკოლის მაგისტრი,
შსს ცენტრალური კრიმინალური პოლიციის დეპარტამენტის
დეტექტივის თანაშემწე გამომძიებელი*

საკვანძო სიტყვები: მოზარდი, დანაშაული, პრევენცია

1. შესავალი

იურიდიულ ლიტერატურაში განსაკუთრებული ადგილი უკავიათ არასრულწლოვნებს, მათ მიერ თუ მათ მიმართ ჩადენილ დანაშაულებს და ამ დანაშაულების გამომწვევ მიზეზებს. მეტად ფაქიზი და ფრთხილია კანონმდებლობის მიდგომა მოზარდების მიმართ, რადგან ისინი ცხოვრების ყველაზე რთულ ეტაპს გადიან, რა დროსაც უმნიშვნელო შეცდომამაც კი შეიძლება სავალალო შედეგი გამოიღოს და რადიკალურად შეცვალოს ადამიანის მომავალი ცხოვრება უარესობისაკენ. სწორედ ამიტომ აქვს განსაკუთრებული მიდგომა, ამ საკითხისადმი, როგორც კანონმდებლობას, ისე სახელმწიფოსა და საზოგადოებას.

წლების მანძილზე განსჯის საგნად იქცა და დღემდე არ კარგავს აკტუალობას კითხვა, თუ რატომ ხდება არასრულწლოვანი ბოროტმოქმედი? როგორია ამის

ხელშეწყობი გარემო-პირობები და რა ინვესტაცია მათში დანაშაულის ჩადენის სურვილს? სრული და ამომწურავი პასუხი არც საზოგადოებაში და არც იურიდიულ ლიტერატურაში არ არსებობს, მაგრამ მრავალი მეცნიერის მოსაზრებებს თუ შევაჯერებთ, მივიღებთ ისეთ სურათს, რაც დაგვიხმარება პრევენციული ღონისძიებების დაგეგმვასა და განხორციელებაში, რათა მინიმუმამდე იქნას დაყვანილი მოზარდების მიერ დანაშაულის ჩადენა. არასრულწლოვანმა მაქსიმალურად უნდა გამოიყენოს ცხოვრების „ოქროს წლები“ იმისათვის, რომ ითამაშოს, ისწავლოს, განვითარდეს და შექმნას მომავალი წარმატებული ცხოვრების ფუნდამენტი, იმის ნაცვლად, რომ დღე და ღამე „ქუჩურ ცხოვრებასა“ და კრიმინალური მენტალობის ჩამოყალიბებას დაუთმოს. ქუჩა პირველი გადადგმული ნაბიჯია დანაშაულისაკენ.

საქართველოს კანონმდებლობით სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის მინიმალურ ასაკი 14 წელია. ეს იმას ნიშნავს, რომ დანაშაულის ჩადენისთვის არასრულწლოვანს პასუხისმგებლობა 14 წლის ასაკიდან ეკისრება. ბავშვის უფლებათა კომიტეტის მიხედვით, საუკეთესო ვარიანტია, რაც შეიძლება მაღალი ზღვარი, მაგრამ კონკრეტულ ასაკს არ გვთავაზობს და სახელმწიფოებს დისკრეციას უტოვებს. არც ბავშვის უფლებათა კონვენციითა და არც სხვა საერთაშორისო სამართლებრივი აქტებით გათვალისწინებული არ არის კონკრეტულად რა ასაკიდან შეიძლება გახდეს პირი არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების სუბიექტი – ე.ი არ არის განსაზღვრული სს პასუხისმგებლობის მინიმალური ასაკი. კონვენციის მე-40 მუხლის მე-3 ნაწილი მხოლოდ იმას სთხოვს სახელმწიფოებს, რომ მათ „სცადონ, ხელი შეუწყონ მინიმალური ასაკის დადგენას, რომლის მიღწევამდეც, მიიჩნევა, რომ ბავშვს არ აქვს სისხლის სამართლის კანონმდებლობის დარღვევის უნარი“. შედარებით მეტ და-

კონკრეტებას გვთავაზობს გაეროს გენერალური ასამბლეის 1985 წლის 29 ნოემბრის მინიმალური სტანდარტული წესები არასრულწლოვანთა მიმართ მართლმსაჯულების განხორციელების შესახებ ე.წ. „პეკინური წესები“. მე-4 პუნქტის შესაბამისად: „იმ სამართლებრივ სისტემებში, რომლებიც აღიარებენ არასრულწლოვანთა სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკის ცნებას, ასეთი ასაკის ქვედა ზღვარი არ უნდა დადგინდეს ძალიან ადრეულ ასაკში ემოციური, გონებრივი და ინტელექტუალური მოწიფულობის ფაქტის გათვალისწინებით.“¹

სს პასუხისმგებლობის ასაკის დადგენა საქართველოში, ეს არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსამდე, სისხლის სამართლის კანონმდებლობით განისაზღვრა (მოქმედი სსკ. ჯერ კიდევ 1999 წელს იქნა მიღებული). 1960 წლის კოდექსი პასუხისმგებლობას აწესებდა 16 წლის ასაკიდან, გამონაკლის შემთხვევებში (მკვლელობა, გაუპატიურება, აფეთქება და ა.შ.) კი – 14 წლის ასაკიდან. ახალმა, 1999 წლის კოდექსმა აღარ გაითვალისწინა ამგვარი დიფერენცირება და პასუხისმგებლობის ასაკად 14 წელი აღიარა. 2007 წელს გარკვეული დანაშაულებისთვის პასუხისმგებლობის ასაკი 12 წლამდე შემცირდა. თუმცა, ეს ცვლილება პრაქტიკულად არ განხორციელებულა, მოგვიანებით კი გაუქმდა და ყველა დანაშაულისთვის პასუხისმგებლობის ასაკად კვლავ 14 წელი განისაზღვრა.

ბავშვის უფლებათა კომიტეტმა, თავისი დაარსებიდან 2009 წლის თებერვლამდე, არანაკლებ 65 შემთხვევასთან დაკავშირებით მისცა რეკომენდაცია მონაწილე სახელმწიფოებს, გაეზარდათ სს პასუხისმგებლობის ასაკი, ხოლო იქ, სადაც ამგვარი ზღვარი არ არსებობდა, დაე-

1 <http://atsu.edu.ge/EJournal/BLSS/eJournal/Papers/SajaiaTamta.pdf> გაერო-ს გენერალური ასამბლეა. 1985 წლის 29 ნოემბერი. მინიმალური სტანდარტული წესები არასრულწლოვანთა მიმართ მართლმსაჯულების განხორციელების შესახებ „პეკინური წესები“.

წესებინათ პასუხისმგებლობის მინიმალური ასაკი.²²

2. პრობლემის გამოხვევა მიზეზები

მოზარდობის ანუ არასრულწლოვნობის ასაკი არის ბავშვობასა და ზრდასრულობას შორის პერიოდი, რომლის განვითარებაც დამოკიდებულია მთელ რიგ გარემოებებზე. ბავშვის განვითარებაზე უარყოფითი გავლენა შეიძლება მოახდინოს ოჯახის მხრიდან ბავშვის აღზრდისთვის არასათანადო პირობების შექმნამ და ყურადღების ნაკლებობამ, სკოლის, როგორც „მაკონტროლებელი ორგანოს“ როლის შესუსტებამ და არასახარბიელო სამეგობრო წრემ, ტელევიზიის მეშვეობით გადმოცემულმა მკვლელობებით, აგრესიითა და სისხლის ღვრით სავსე ფილმებმა, ქვეყნის სოციალურმა, კულტურულმა, საზოგადოებრივმა, ეკონომიკურმა და ასევე, პოლიტიკურმა ცხოვრებამ – ის მათი ზეგავლენის ერთგვარი შედეგია.

რისკჯგუფში ძირითადად სოციალურად დაუცველი ბავშვები ერთიანდებიან. როგორც ვხედავთ, პრობლემა მასშტაბური და კომპლექსურია და სწორედ ამიტომ ერთიან მიდგომას საჭიროებს. შექმნილი ვითარების გასაუმჯობესებლად. მათ რიცხვში შედიან ე.წ. „ქუჩის ბავშვები“, იძულებით გადაადგილებული და უსახლკარო პირები, სკოლას ჩამოშორებული და კრიმინალური მენტალობის მქონე ოჯახებში აღზრდილი ბავშვები. მაგრამ არ უნდა გამოვრიცხოთ არც ე.წ. „სამაგალითო ოჯახის“ შვილები. სწორედ იმიტომ არის პრობლემა მასშტაბური, რომ ძნელია იმის განსაზღვრა თუ სად და როგორ აღზრდილი ბავშვების მიერ უნდა ველოდოთ დანაშაულის ჩადენას, რათა მოვახდინოთ შესაბამისი

რეაგირება პრევენციული ღონისძიებების გატარების მიზნით.

ძირითადი გამომწვევი მიზეზი მაინც ასაკობრივი ინდიკატორია. მოზარდობის წლები არის ადამიანში ფსიქიკის გარდატეხისა და ჩამოყალიბების პერიოდი, როდესაც ადამიანი იწყებს სამყაროს შეცნობასა და რეალობის აღქმას, ცუდისა და კარგის ერთმანეთისგან გარჩევას და ამით საკუთარ მომავალს უყრის საფუძველს. ამიტომ ზედმინევნიტ ფრთხილი უნდა იყოს გარემოცვის მიდგომა არასრულწლოვნების მიმართ. ზომიერად მკაცრი, მაგრამ ამავე დროს ღმობიერი, რადგან ეს ის ასაკია, როდესაც თავი ყოვლისშემძლედ მიაჩნით, თვლიან რომ ყველაფერში მართლები არიან და შეცდომებს არ დაუშვებენ. ისინი მიზნად საკუთარი აზრისა და სურვილების „გატანას“ ისახავენ. იზრდებიან, ყალიბდებიან და ისწრაფვიან დამოუკიდებლობისაკენ, რაც საზღვრების ფარგლებს გაცილების შემთხვევაში, მათთვის დამლუპველი ხდება. ისინი ბევრ უაყოფით მუხტს იღებენ და დაუფიქრებლად გამოიყენებენ მათ რეალურ ცხოვრებაშიც.

2.1 „ქუჩის ბიჭების“ ფენომენი

„ქუჩის ბიჭების“ ფენომენი წარმოადგენს ადამიანთა „კავშირს“ მათი საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით, რომლის ძირითადი მიზანი საკუთარი თავის დამკვიდრება და („მობირუავეთა“ მიერ) ღირსების აღიარებაა. ბირუა არის იმ მეზობელი ბიჭების სისტემატური თავშეყრის ადგილი, რომელნიც ქუჩაში ხშირად გამოდიან. ბირუას „ქუჩის აკადემიასაც“ უწოდებენ, რადგან მას დიდი წვლილი შეაქვს ოჯახისა და სკოლის გარეთ სხვა ადამიანებთან ურთიერთობის სწავლაში. ბირუა ახალგაზრდა ადამიანებს აჩვენებს საკუთარ საქციელზე პასუხისმგებლობას დაასწავლის (მამა)კაცობის წესებს. ბირუის დანიშნულებაა აგრეთვე მეზობელ ბიჭებს შორის ერთმანეთთან ურთიერთო-

2 იქვე, Hamilton C., 2011. GUIDANCE FOR LEGISLATIVE REFORM ON JUVENILE JUSTICE. Children's Legal Centre and United Nations Children's Fund (UNICEF), Child Protection Section. 16 pp.

ბის დამყარება, გაღრმავება, გარკვევა და, ამ ურთიერთობებიდან გამომდინარე, „მოზირჟავისათვის“ საკუთარი ადგილის მიჩენა (სტატუსის მინიჭება). შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ეს არის გარკვეული სუბკულტურა, რომელიც ჩამოყალიბებულია ქუჩაში. ამ სუბკულტურის სექმნა მრავალმა სოციალურმა ფაქტორმა განაპირობა.³

სამართლის დოქტორი, ბატონი მორის შალიკაშვილი თვლის, რომ ამ პრობლემის გამომწვევ კიდევ ერთ ფაქტორსა და მოზარდების ქუჩისკენ მიზიდვის მიზეზს, ხშირ შემთხვევაში წარმოადგენს ის ყურადსაღები ფაქტი, რომ ტრადიციულ ქართულ ოჯახში არასრულწლოვნები არ განიხილებიან როგორც სრულფასოვანი ადამიანები, მშობლები ხშირად მათ ნაცვლად იღებენ გადაწყვეტილებას. ასეთ ბავშვებს სჭირდებათ აღიარება, რათა დაიკმაყოფილონ თავიანთი პატივმოყვარეობა, ქუჩა ამისთვის მათ იდეალურ ადგილად ევლინებათ. სწორედ ამით შეიძლება აიხსნას, სოციალურად უზრუნველყოფილი ოჯახებიდან მოზარდების „ქუჩის ბიჭებად“ ჩამოყალიბების ტენდენცია.

2.2 აგრესიის როლი

არასრულწლოვანთა მიერ ჩადენილ დანაშაულებში

ბოლო წლებში გახშირდა მოზარდებს შორის ე.წ. „ქუჩური გარჩევები“. უმეტესწილად არასრულწლოვნის მიერ თანატოლისათვის სასიცოცხლო ზიანის მიყენება უმიზეზოდ ან უბრალო მიზეზის გამო ხდება. ხშირ შემთხვევაში მსგავს პროცესებს სავალალო შედეგებამდე მივყავართ, რაც ქვეყნის, საზოგადოებისა და სამართალდამცავი ორგანოთათვის უმთავრეს გამოწვევად იქცა. ეს ყოველივე ბავშვებში აგრესიული ფონის მომატებით არის განპირობებული.

3 შალიკაშვილი მ., მიქანაძე გ., 2016. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება, მეორე გამოცემა, თბილისი, ფრაიბურგი, სტრასბურგი, გვ. 37-38.

თინეიჯერობის ასაკში აგრესიის გამომწვევი ფაქტორები მრავლადაა. წამყვანია მემკვიდრეობითი და ბიოლოგიური ფაქტორები, თუმცა ბოლო დროს უფრო და უფრო მეტ აქტუალობას იძენს კიდევ ერთი – სოციალური ფაქტორი. მაგალითად, მოზარდთა მიერ ნარკოტიკული საშუალებების მოხმარება. ქუჩაში მცხოვრებ ბავშვებში პოპულარობა ჯერ კიდევ არ დაუკარგავს წებოს ყნოსვას, რაც უკიდურესად მავნებელია, როგორც მათი ფიზიოლოგიისათვის, ისე ტვინის უჭრედებისათვის, რომელიც მათ ემოციურ განვითარებას საგრძნობლად აფერხებს. „ადვილად შეიძლება ამ გზით ტოქსიკური ენცეფალოპათიის, ფსიქიკური ინვალიდობის, მძიმე მონამვლის, გაგუდვის მსხვერპლნი გახდნენ. ძირითადად, ისინი იაფფასიან ირანულ წებოს ხმარობენ, რომელსაც, მათი თქმით, მაღალი ეფექტი აქვს. აქტიურ მომხმარებლებს დღეში 3-4 ცალი წებო სჭირდებათ. ნარკოლოგიის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის სპეციალისტების მონაცემებით, ამ პროცესს ახლავს ჰალუცინაციური მოვლენები, რომელთა მართვა, შეკვეთა შეიძლება და ბავშვებსაც ეს ხიბლავთ. როგორც გაირკვა, გამოკითხული ბავშვების 68 პროცენტი წებოს სწორედ ამის გამო ყნოსავს. შეკვეთით კი, ისინი, ძირითადად, მულტფილმებს უკვეთენ. მოზარდების 54 პროცენტი წებოს რეალობისგან მოსაწყვეტად, შიმშილის გრძნობის მოსაკლავად და სხვა პრობლემების დასავიწყებლად ეტანება.“⁴

ბავშვებში აგრესიის გამომწვევ უმთავრეს მიზეზს მაინც ოჯახური მდგომარეობა წარმოადგენს. ეს შეიძლება იყოს ლოთი ან ნარკომანი მამა, უყურადღებო დედა, განქორწინებული მშობლები, მამინაცვლის ან დედინაცვლის ყოლა, მოძალადე მშობელი და სხვა. ამ დროს მოზარდებში აგრესია მძაფრდება ისეთი ბავშვების მიმართ, რომლებიც მზრუნველ და მოსიყვარულე ოჯახებში იზრდებიან.

4 <http://www.opentext.org.ge/index.php?m=21&y=2002&art=14158>

არასრულფასოვან ოჯახში მყოფი ბავშვები ვერაფრით ხვდებიან თუ რატომ აქვთ მათ თანატოლებს ყველაფერი და მათ კი – არაფერი, რატომ მოჰყავთ მათი თანაკლასელები მშობლებს სკოლაში გამზადებული საუბრითა და თბილი ღიმილით, ხოლო თავად ეს ბავშვები მუდამ მშვიდი და მარტონი დაიარებიან, რატომ ხვდება ყველა ბავშვი ახალ წელს თბილ, მშვიდ და საჩუქრებით სავსე გარემოში, ისინი კი მშობლების ჩხუბს ისმენენ და ხშირ შემთხვევაში ნაძვის ხეც კი არ აქვთ. კითხვებზე პასუხებს ვერ პოულობენ და ეს მათში აგრესიას კიდევ უფრო ამძაფრებს, შვებას კი სახლიდან გაქცევით, სხვების მიმართ სიძულვილისა და აგრესიის გამოხატვაში პოულობენ.

გოგონების შემთხვევაც არანაკლებ ყურადსაღებია, რადგან ისინი შეიძლება სქესობრივი ძალადობის მსხვერპლნი გახდნენ ან ჰქონდეთ არასრულფასოვნების განცდა, რომ მაგალითად, არ არიან სხვებივით ლამაზები, ჭკვიანები და „პოპულარულები“. ბოლო წლებში გახშირდა მოზარდ გოგონებს შორისაც ე.წ. „ქუჩური გარჩევები“, სადაც ძირითად მიზეზად სკოლელის, მეგობრის ან თანაკლასელი ბიჭის სიყვარული და მასზე ეჭვიანობა გვევლინება. არც ნარკოტიკული საშუალებებისა და ალკოჰოლის მოხმარებაა მათგან შორს.

სამედიცინო სფეროში აგრესიის გამომწვევ მიზეზებად ბავშვის ძილიანობის დარღვევას, არასათანადო კვებასა და საჭირო მედიკამენტების მიუღებლობასაც ასახელებენ. ასევე, არამყარი ფსიქიკის მემკვიდრეობით მიღებასა და კვლავ აღზრის არასათანადო პირობებს.

„როდესაც ბავშვებს აკლიათ ოჯახური სითბო, მზრუნველობა და თანაგრძნობა, ერთნი საკუთარ თავში იკეტებიან, გულჩათხრობილები, გაუბედავები, უსუსურები ხდებიან, გამუდმებით შინაგანი განგაშის განცდა, ცუდის მოლოდინი სდევთ თან, მეორენი კი გაღიზიანებულები, აფექტურები, დაბოლმილები, გაბორბლებულები, სასტიკები, კონფლიქტურები

არიან, არავის ენდობიან. ორივე შემთხვევაში ბავშვებს ძალიან უჭირთ გარე სამყაროსთან ადაპტაცია. ამდენად, მოზარდთა აგრესიულობა ქცევის მოშლის მეტად გავრცელებული ფორმაა. როგორც აღვნიშნე, მას უდიდესი სოციალური მნიშვნელობა აქვს, ვინაიდან ასეთი მოზარდები ხშირად სწადიან კანონსაწინააღმდეგო, დანაშაულებრივ ქმედებებს. უდავოა, ასეთი ქცევის აღმოცენებაში დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ერთ-ერთი ან ორივე მშობლის პიროვნული ანომალიის ნიშნებს, მათ ნერვულ დაძაბულობას, კონფლიქტურ განწყობას, მუდმივად უკმაყოფილო ტონს, ემოციურ სიცივეს და, რაც მთავარია, შემწყნარებლობის, სიბრაჟულის, თანაგრძნობის უქონლობას ერთმანეთისა თუ შვილების მიმართ. ასეთ გარემოში აღზრდილი ბავშვი მცირე ასაკიდანვე ავი და ნერვულია, თამაშის დროს, დაძმებთან, თანატოლებთან ურთიერთობისას, არცთუ იშვიათად – ცხოველების მიმართ სადიზმს, სისასტიკეს იჩენს. უთუოდ უნდა გამოვყოთ ვიდეობები, რომელიც მოზარდთა ქცევის ჩამოყალიბებაში განსაკუთრებით ნეგატიურ როლს ასრულებს. ბავშვის ფსიქიკაზე უარყოფითად მოქმედებს ძალადობის ამსახველი და საშინელებათა ფილმები. ხშირია შემთხვევა, როდესაც ყმაწვილი მოძალადე ვიდეოგმირს კერპად გაიხდის და მას ბაძავს. ამდენად, მშობლებმა უთუოდ უნდა გაითვალისწინონ, რომ:

- პიროვნების ჩამოყალიბება დაბადებიდანვე იწყება, ამდენად, უდიდესი მნიშვნელობა აქვს, ბავშვს ჰარმონიული ოჯახური გარემო სიცოცხლის პირველივე წლებიდან შევუქმნათ
- ბავშვის ემოციურ-გრძნობითი აპარატი მეტად მგრძნობიარე და ფაქიზია, ამიტომ შვილებთან ურთიერთობისას დიდი სიფრთხილე და თავშეკავება გვმართებს
- არ არის სასურველი, ბავშვის გასაკეთებელი საქმე მშობელმა გაა-

- კეთოს. ეცადეთ, არ მოუხსნათ შვილს პრობლემა, რომლის დაძლევაც ბავშვს თვითონაც შეუძლია
- მშობლებმა უნდა შეძლონ ბავშვის შინაგანი რესურსების, გონებრივი შესაძლებლობების ჯეროვანი შეფასება, შემდეგ კი შვილებს ამ თვისებათა მართებულ რეალიზაციაში დაეხმარონ.
 - მოზარდს გაუთავებლად არ უნდა ვასწავლოთ ქკუა. ნუ გახდით ბავშვის იძულებულს, იცრუოს.
 - სასურველია, მშობლებმა ბავშვი პრობლემის აღმოჩენისთანავე ფსიქიკური ჯანმრთელობის სპეციალისტს მიუყვანონ. მართალია, ამ დარგის მიმართ საზოგადოებას ერთგვარად ნეგატიური დამოკიდებულება აქვს, მაგრამ უნდა გავითვალისწინოთ, რომ ფსიქიატრის კონსულტაცია ჯანმრთელ ადამიანსაც სჭირდება. ამ დარგის მიმართ უარყოფით განწყობას ინფორმაციის დეფიციტი, დაბალი სამედიცინო კულტურა განაპირობებს. ასეთი მდგომარეობაა ჩვენთან, ხოლო საზღვარგარეთ, განვითარებულ ქვეყნებში, ბევრს ჰყავს პირადი ფსიქიატრი და ფსიქოთერაპევტი. დასასრულ, ერთ ციტატას მოვიყვან: „ქვეყნის ცივილიზაციის დონის ერთ-ერთ მაჩვენებელს ფსიქიატრიის მიმართ საზოგადოების დამოკიდებულება წარმოადგენს.“⁵

2.3 „გარდატეხის პერიოდი“

ტერმინი „გარდატეხის პერიოდი“ პირველად მე-16 საუკუნის ბოლოს გამოიყენეს. ლათინურად Pubertas ანუ პუბერტატული პერიოდი – ნიშნავს ადამიანის სექსუალურ მომწიფებას, ჩამოყალიბებას.⁶ მე-19 საუკუნეში მოზარდებში

გარდატეხის პერიოდი დაახლოებით 17 წლის ასაკიდან იწყებოდა. ამჟამად სქესობრივი მომწიფების პერიოდს გოგონები 10-18 წლის ასაკში, ხოლო ვაჟები 12-20 წლის ასაკში გადაიან.⁷ ადამიანში გარდატეხის პერიოდი ბიოლოგიური და ფსიქიკური განვითარების მნიშვნელოვანი თავისებურებებითა და ცვლილებებით. გარდატეხის პერიოდი და (ამ პერიოდის) სოციალიზაცია მკაცრად განსაზღვრავს ადამიანის პიროვნების ჩამოყალიბებას.⁸ ადამიანში ფიზიოლოგიური, ფსიქოლოგიური და სოციალური „დამუშავებები“ ხელახლა ყალიბდება.⁹ მოზარდის ორგანიზმში გარდატეხის პერიოდში მიმდინარე ნივთიერებათა ცვლა დიდ გავლენას ახდენს მის ფსიქიკურ მდგომარეობაზე. მოზარდს ამ პერიოდში აღენიშნება ხშირი უხასიათობა, განწყობის სწრაფი (უმიზებოდ) ცვალებადობა, სურვილთა მრავალფეროვნება, ზედმეტი ემოციურობა, საქმისადმი არასერიოზული დამოკიდებულება, გულმაგინწყობა, ფანტაზიურობა, წინდაუხედაობა, გადაწყვეტილების მიღების გაძნელება და, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, მოზღვავებული ენერჯია. მოზარდები ამ პერიოდში ზედმეტად იმპულსური არიან და ვერ აკონტროლებენ ემოციებს,¹⁰ ანუ არ შეუძლიათ საკუთარი მოქმედებით გამონეგული შედეგების გათვალისწინება. მოზარდები ცდილობენ საკუთარი „მე“-ს წარმოჩენას და ზეწოლად აღიქვამენ ყოველგვარ საწინააღმდეგო აზრს.¹¹ საქმე

⁵ „არასრულწლოვანთა განრიდების და მედიაციის სისხლისსამართლებრივი, კრიმინოლოგიური და ფსიქოლოგიური ასპექტები“, 2016. თბილისი გვ. 13.

⁷ იქვე. ქურხული, ლ., 2006. მოზარდის სექსუალური განვითარების შესახებ. გვ. 41-42.

⁸ იქვე. Hurrelmann, K., 2010. S. 26.

⁹ შალიკაშვილი მ., 2016. „არასრულწლოვანთა განრიდების და მედიაციის სისხლისსამართლებრივი, კრიმინოლოგიური და ფსიქოლოგიური ასპექტები“, თბილისი. გვ. 13.

¹⁰ იქვე. დიმიტრი უზნაძის აზრით იმპულსური მოქმედება „სუბიექტის ცნობიერი წარმართვის გარეშე მიმდინარეობს: მათ უფრო ის სიტუაცია განსაზღვრავს, რომელშიც სუბიექტს თავისი მოქმედების გაშლა უხდება“. უზნაძე, დ., 2006. გვ. 173.

¹¹ Schaffstein, F., / Beulke, W., 2005. S. 5; Paasch, E., 2001. S. 373.

⁵ <https://www.aversi.ge/cnobar/203/agresia%2C-romelic-bavSvobidan-modis>

⁶ Schäfers. B., 1994. S. 83. მ. შალიკაშვილის წიგნი:

გვაქვს მოზარდის სულიერ ღირებულებათა კონფლიქტთან. მოზარდი საკუთარი „მე“-ს წარმოჩენის მიზნით ხშირად ჩადის ისეთ ქმედებას, რაც სცილდება სოციალური ურთიერთობის ნორმებს და სამართლებრივ პასუხისმგებლობას იწვევს.

ი. მინაშვილს თავის ნაშრომში მოყვანილი აქვს ფრანგი განმანათლებელი ჟან-ჟაკ რუსოს მიერ პედაგოგიურ რომანში „ემილი ანუ აღზრდის შესახებ“ ბავშვისა და მოზარდის განვითარების ოთხი პერიოდი: „I. ჩვილობის ასაკი – დაბადებიდან ორ წლამდე; II. შინაგან გრძნობათა განვითარების პერიოდი – ორიდან თორმეტ წლამდე; III. გონებრივი განვითარების პერიოდი თორმეტიდან თხუთმეტ წლამდე; IV. ზნეობრივი განვითარების პერიოდი – თხუთმეტი წლიდან ზრდასრულობამდე.“¹² როგორც ვხედავთ ადამიანი განვითარების მნიშვნელოვან ეტაპებს სწორედ მოზარდობის პერიოდში გადის და სწორედ ამიტომ არის საფრთხილო მათთან მიმართებაში ყოველგვარი ქმედება, საუბარი და მოპყრობა, რათა სწორი ასახვა ჰპოვოს ბავშვის განვითარებასა და მომავალზე.

საინტერესო მოსაზრებას გამოთქვამენ არასრულწლოვანთა დანაშაულებრივი ქცევის გამომწვევ სუბიექტურ და ობიექტურ ფაქტორებზე ბატონი ბესო კვირიკაშვილი და თეიმურაზ ანდლულაძე: „არასრულწლოვანთა დანაშაულებრივი ქცევის გამომწვევი ფაქტორები სუბიექტური და ობიექტური ხასიათისაა. სუბიექტური და ობიექტური ხასიათის ფაქტორთა შერწყმის შედეგად წარმოიშობა თვისობრივად ახალი მთლიანპიროვნული მდგომარეობა – განწყობა, რომელიც, მართალია, ფაქტორების საფუძველზე ფორმირდება, მაგრამ მათზე არამც და არამც არ დაიყვანება. განწყობა – მომავალი ქცევისადმი მზაობა – სუბიექტური და გარდამავალი მდგომარეობაა, რაც ნიშნავს იმას, რომ ის რეალიზაციის შემდეგ იხსნება. დანაშაულებრივი ქცევის გან-

წყობის რეალიზაციას წარმოადგენს დანაშაულებრივი ქცევის პროცესი. მაგრამ რეალიზებული განწყობა უკვალოდ არ იკარგება, ის ფიქსირდება და ინდივიდში რჩება ლატენტურ (დაფარულ) მდგომარეობაში, როგორც ხელახალი აქტუალიზაციისათვის მზაობა. როდესაც არასრულწლოვანი დამნაშავე წინათ ჩადენილი დანაშაულის მსგავს სიტუაციაში მოხვდება, იღვიძებს ფიქსირებული განწყობა და მის საფუძველზე მოზარდს უადვილდება დანაშაულებრივი ქცევის განმეორებით ჩადენა.“¹³ ყურადსაღების ის ფაქტი, რომ ისინი არასრულწლოვნების შეხედულებებს საცხოვრებელი ადგილის მიხედვითაც განასხვავებენ და თვლიან, რომ რეგიონებში აღზრდილი ბავშვები განსხვავებული მოთხოვნილებებისა და მისწრაფების მატარებლები არიან. მათ შან პიაჟეს ნაშრომიდან „ბავშვის ზნეობრივი მსჯელობა“, მეტად საინტერესო ექსპერიმენტულ დასაბუთებაზე აქვთ ყურადღება გამახვილებულ: „მოვლენის არსს ბავშვი მხოლოდ 10-12 წლის ასაკიდან სწვდება. როდესაც უ. პიაჟე ბავშვებს ამა თუ იმ ქცევის ზნეობრივ ღირებულებას აფასებინებდა, გამოირკვა, რომ 10 წლამდე ბავშვები ქცევას, რომელსაც ფაქტობრივად „მძიმე“ შედეგი მოჰყვა (მაგალითად, ბავშვმა შემთხვევით 10 ფინჯანი გატეხა) უფრო უარყოფითად მიიჩნევდნენ, ვიდრე წინასწარი განზრახვით ჩადენილ, მაგრამ ნაკლები ზიანის მომტან ქმედობას (მაგალითად, ბავშვმა განზრახ გატეხა 1 ფინჯანი). აღსანიშნავია ისიც, რომ ამ ასაკის ბავშვს სამართლიანად მიაჩნია ავტორიტეტული პირის მიერ გამოყენებული სასჯელი იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც სასჯელი უსამართლოა. 10-12 წლის ასაკში კი მოზარდი კრიტიკულად აფასებს

12 მინაშვილი ი., 2017. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის კომენტარი. გამომცემლობა იურისტების სამყარო, თბილისი. გვ. 108.

13 კვირიკაშვილი ბ., ანდლულაძე თ., 2000. საქართველოში დანაშაულობის პროფილაქტიკისა და არასრულწლოვანთა დანაშაულობის კვლევის კრიმინოლოგიურ-ფსიქოლოგიური ასპექტი, თბილისი <http://www.nplg.gov.ge/gsd/cgi-bin/library.exe?e=d-01000-00---off-0periodika--00-1----0-10-0--0---0prompt-10---4-----0-11--11-en-50---20-about---00-3-1-00-0-0-11-1-0utfZz-8-00&a=d&c=periodika&cl=CL2.6&d=HASH01c31131df3a1440a2bf64e7>

საერთოდ სხვების მოქმედებას და მით უფრო მათდამი გამოყენებული სასჯელისა და წახალისების ღონისძიებებს.¹⁴

3. სახელმწიფოს მხრიდან გადადგმული ნაბიჯები

უპირველეს ყოვლისა აუცილებლად უნდა აღინიშნოს, რომ არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, რომელიც არც ისე ბევრ წელს ითვლის საქართველოში, (იგი 2016 წლის პირველი იანვრიდან ამოქმედდა) ძალიან დახვეწილია. სახელმწიფო განრიდებისა და მედიაციის პროგრამას ახორციელებს კანონთან კონფლიქტში მყოფი არასრულწლოვანების მიმართ, რაც ბავშვს ნასამართლევის სტატუსისგან ათავისუფლებს და მიმართულია იმისკენ, რომ არასრულწლოვანმა საკუთარი დანაშაული გაანალიზოს და კონკრეტული აქტივობებით მოინანიოს. ეს ცალსახად და ერთმნიშვნელოვნად ემსახურება კანონთან კომფლიქტში მყოფი არასრულწლოვანის რეაბილიტაციას.

საქართველოში განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროში ექსპერტთა ჯგუფი ფუნქციონირებს, რომელიც სხვადასხვა პროფესიონალის (სკოლის წარმომადგენელი, მანდატური, პროკურორი, უბნის ინსპექტორი, სოციალური მუშაკი) ან არასრულწლოვანის მშობლის/კანონიერი წარმომადგენლის მიართვის საფუძველზე განიხილავს ანტი-სოციალური ქცევის მქონე ბავშვებისა და სს პასუხისმგებლობის ასაკს მიუღწეველი კანონდამრღვევი ბავშვების საქმეებს და მათ სხვადასხვა პროგრამაში ან სკოლა-პანსიონში ამისამართებს.

ამ პრობლემის მოგვარებაში ჩართულია თითქმის ყველა სახელისუფლებო უწყება და მათ შორის ყველაზე აქტიურად საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრო, რომელიც მოზარდების მიერ დანაშაულის ჩადენის ფაქტებს მათთვის უმთავრეს

გამოწვევად მიიჩნევს და ორიენტირებულია დანაშაულის პრევენციაზე. როგორც მინისტრის მოადგილემ, ქალბატონმა ნათია მეზვრიშვილმა განაცხადა, შინაგან საქმეთა სამინისტრომ განათლების სამინისტროსთან ერთად უკვე შექმნა უწყებათაშორისი სამუშაო ჯგუფი. „ჯგუფი საკმაოდ აქტიურ რეჟიმში მუშაობდა და ცალკეული მიმართულებები უკვე გამოვკვეთეთ. კანონპროექტი უახლოეს დღეებში იქნება წარმოდგენილი, რომელიც მანდატურების ინსტიტუტის ეფექტიანობას, მანდატურების ინსტიტუტის დახვეწას შეეხება და აქ ჩვენ რამდენიმე მიმართულებით ვმუშაობთ. გადავხედავთ მანდატურების სამსახურში მიღების წესს, გადავხედავთ მანდატურების განათლების სამინისტროსადმი დაქვემდებარების საკითხს და ასევე ბევრ სხვა მიმართულებას მანდატურების გადამზადების ჩათვლით და ჩვენ ამ პროცესში ვცდილობთ, რომ ძალიან ფრთხილები ვიყოთ. ერთის მხრივ, დავიცვათ ის ბალანსი, რომელიც არსებობს მანდატურის უფლებამოსილებასა და პოლიციის უფლებამოსილებას შორის, მეორეს მხრივ, მაქსიმალურად ვცდილობთ, რომ კოორდინაცია ვუზრუნველვყოთ მანდატურის სამსახურსა და საპატრულო პოლიციას შორის იმისთვის, რომ სკოლაში მოზარდებისთვის უსაფრთხო გარემო ვუზრუნველვყოთ. გარდა ამისა, ამ მოკლე დროში განათლების სამინისტროს დახმარებით და ჩვენ სტატისტიკურ მონაცემებზე დაყრდნობით უკვე მოვახდინეთ იმ სკოლების იდენტიფიცირება, სადაც ამ ეტაპზე უსაფრთხოების ზომების მაქსიმალურად გაძლიერებაა აუცილებელია და მაქსიმალურად მოხდება საპატრულო ეკიპაჟების მობილიზება ასეთი სკოლების მიმდებარე ტერიტორიაზე... გარდა ამისა, ამ ორ კვირაში გამოვაგლინეთ, რომ პრაქტიკულად არ მუშაობს რეფერირების მექანიზმი, რომლის ეფექტიანი და გამართული ფუნქციონირება ძალიან მნიშვნელოვანია 14 წლამდე მოზარდებში დანაშაულის პრევენციისთვის. ამ მიმარ-

14 იქვე. პიაუე უ. „ბავშვის ზნეობრივი მსჯელობა“.

თულებითაც აქტიურად ვიმუშავებთ განათლების სამინისტროსთან ერთად და ძირითადად, ორიენტირებულები ვიქნებით სარეაბილიტაციო ღონისძიებებისა და სერვისების გააქტიურებაზე და სოციალური სერვისების გააქტიურებაზე. ეს არის ის ძირითადი პრობლემა, რაც ჩვენ ამ სფეროში დავინახეთ და უახლოეს დღეებში ასევე წარმოვადგენთ რეფერირების მექანიზმთან დაკავშირებით შინაგან საქმეთა სამინისტროსა და განათლების სამინისტროს ერთობლივ კონცეფციას, რაშიც ძალიან მნიშვნელოვანი იქნება არასამთავრობო ორგანიზაციების, საერთაშორისო ორგანიზაციების და ფსიქოლოგების ჩართულობა. ანუ, ყველა იმ პროფესიონალის ჩართულობა, რომელიც არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების სფეროში მუშაობს. პარალელურად, ვმუშაობთ კანონმდებლობის გადახედვაზე. იქ, სადაც საჭიროა, რომ რეგულაციები გავამკაცროთ, შინაგან საქმეთა სამინისტრო შესაბამის საკანონმდებლო ინიციატივებს წარუდგენს პარლამენტს.“¹⁵

4. რეკომენდაციები

უცხო ქვეყნის პრაქტიკამ აჩვენა რომ ნაკლებ სადამსჯელო ღონისძიებების გატარება მეტად ეფექტურს ხდის არასრულწლოვანებში რესოციალიზაციის საკითხს. ცალსახად მნიშვნელოვანია სახელმწიფოს ჩართულობა ამ პროცესში, მაგრამ პრობლემის მასშტაბურობიდან გამომდინარე, მხოლოდ სახელმწიფოს ქმედებები არ იქნება საკმარისი. უდიდესი როლი, საკითხის გადაწყვეტაში, საზოგადოების ჩართულობასაც ეკისრება. იმის ნაცვლად რომ შორიდან ვაკვირდებოდეთ სახელმწიფოს მხრიდან გადადგმულ ნაბიჯებსა და მიღებულ შედეგებს, ჩვენი ჩართულობით მეტი სარგებლის მოტანა შეგვიძლია.

სახელმწიფოს მიერ სოციალური ფონის მოგვარების შემდგომ (რომელიც არც ისეთი ადვილია, მაგრამ შესაძლებელი), როდესაც ბავშვები უზრუნველყოფილნი იქნებიან თავშესაფრით, რათა ქუჩაში, სიცივესა და შიმშილში გათენებულმა ღამეებმა მათში „უზრუნველყოფილი“ ბავშვების მიმართ არ გააჩინოს შური და არ უბიძგოთ დანაშაულის ჩადენისაკენ, უნდა ჩაერთონ სპორტისა და ხელოვნების წარმომადგენლები, მეცნიერები, ფსიქოლოგები და პედაგოგები.

სამეცნიერო, საგანმანათლებლო და სპორტულმა დაწესებულებებმა უნდა გამოყონ კონკრეტული დღეები და გარკვეული საათები დაუთმონ, ანაზღაურების მოთხოვნის გარეშე, უმძიმეს პირობებში მყოფ მოზარდებს, რომლებსაც აქვთ სურვილები, ოცნებები, რომ სხვებივით წარმატებული სპორტსმენები, მხატვრები ან თუნდაც მეცნიერები გამოვიდნენ, მაგრამ ოცნებების განხორციელების რეალური შესაძლებლობები არ გააჩნიათ. მივცეთ ამ ბავშვებს იმის საშუალება, რომ საკუთარი თავი იპოვნონ ამა თუ იმ სფეროში. მოვუწყოთ შეხვედრები ცნობილ ადამიანებთან, ვინც მხოლოდ ტელევიზორში ჰყავთ ნანახი და ვინც მათთვის მაგალითად შეიძლება იქცნენ. ისინი მოუყვებიან თუ რაოდენ დიდი და შრომატევადი გზა გაიარეს, რათა წარმატებისთვის, პოპულარობისა და ხალხის სიყვარულისთვის მიეღწიათ. ამავე დროს მნიშვნელოვანია ინფორმაციისა და შესაძლებლობის სწორად მიწოდების საკითხი, რათა ისინი არ დავაფრთხოთ. დაინტერესება იმდენად დიდი უნდა იყოს, რომ ღირებული საქმის კეთებამ, ქუჩური ცხოვრებისა და დანაშაულის ჩადენისაკენ სწრაფვა გადაწონოს.

მოვშალოთ მითი, რომ პოლიციელი საშიშია. მოვუწყოთ ექსკურსია და ვაჩვენოთ, თუ როგორ ზრუნავს პოლიცია ადამიანების სიცოცხლეზე, ჯანმრთელობასა და უსაფრთხოებაზე, რათა გავაძლიეროთ მათში სურვილი, რომ თავად გახდნენ ამ პროცესის მონაწილენი და

15 <https://imedinews.ge/ge/interview/117/ras-geg-mavs-shs-saministro-mozardebshi-dzaladobis-pre-ventsiistvis>

არა დამნაშავენი. განრიდებისა და მედიაციის შემოღების პირველ ეტაპზე, ერთ-ერთი პრობლემური ბავშვის მიმართ განხორციელდა ღონისძიება, რომელმაც ძალიან კარგი შედეგი გამოიღო. ბავშვს, რომელსაც სძულდა პოლიციელები და გამუდმებით ქვებს უშენდა მათ მანქანებს, დაევალა ერთი თვე გაეტარებინა პოლიციელებთან ერთად. შედეგად მივიღეთ ის, რომ ბავშვს, რომელიც იყო კრიმინალისკენ მიდრეკილი, შეუყვარდა პოლიცია და გადაწყვიტა, რომ მომავალში პოლიციელი უნდა გამოვიდეს. მსგავსი ტიპის ღონისძიებები აპრობირებულია არაერთ წამყვან ქვეყანაში და შედეგი საგრძობლად გაუმჯობესებულია.

ჩავატარეთ საქველმოქმედო ღონისძიებები, შემოსული თანხა კი მოვახმართო კრიმინალისკენ მიდრეკილი ბავშვების განათლებას. მოვაწყეთ შეჯიბრებები, მარათონები, სადაც ისინი საკუთარი შესაძლებლობების სწორად წარმოჩენას შეძლებენ. ისინი ჩვენი საზოგადოების სრულფასოვანი წევრები არიან და ჩვენი ვალია მათ თავი ასეთებად ვაგრძობინოთ. ვასწავლოთ ხელობა, მივცეთ საშუალება, რომ თავიანთი ცხოვრების ყველაზე რთულ (მოზარდობის) ეტაპზე, რაიმე ღირებული საკუთარი ხელით შექმნან. როდესაც ბავშვი დაინახავს, თუ როგორი ოვაციებით შეხვდა მის გარშემო არსებული საზოგადოება, მის ნახელავს, შემდგომ კი თუ როგორ დაუფასეს შრომა, უკეთესის კეთების მეტი სტიმული გაუჩნდება. ვასწავლოთ თუნდაც ხეზე მუშაობა, მათ მიერ შექმნილი ნამუშევრები კი გავიტანოთ გამოფენაზე. გაყიდულიდან შემოსული თანხა კი გადავცეთ მის ოჯახს. ამით ისინი

ისწავლიან შრომის ფასს, მიხვდებიან რომ ისინიც ჩვენი საზოგადოების ღირსეული წევრები არიან. შეგრძნება კი, რომ საკუთარ ოჯახს მატერიალურად დაეხმარა, გადაწონის ნაქურდალი ფულით შექმნილი თამბაქოსგან მიღებულ სიამოვნებას. ამ ყველაფრის გაცნობიერების შემდეგ კი ისინი თავს გარიყულად და უმნიშვნელო ადამიანებად აღარ იგრძნობენ.

ჩვენს ქვეყანაში საკმაოდ წარმატებულად ფუნქციონირებს კადეტთა სამხედრო ლიცეუმი (Cadets Military Lyceum). გავაცნოთ პრობლემურ ბავშვებს ლიცეუმში არსებული სიტუაცია, დავაინტერესოთ, მივიზიდოთ ეს ბავშვები და გამოვზარდოთ ქვეყნის სამსახურში მყოფ, მებრძოლ ჯარისკაცებად. ამის შემდეგ ისინი არასოდეს გაიხედავენ არასწორი გზისკენ. ამით მოგვარდება მრავალი პრობლემა. გზას აცდენილი მოზარდები ვაუკაცებად ჩამოყალიბდებიან, ქვეყანას კი ძლიერი, წესიერი და მამაცი ჯარისკაცები ეყოლება.

მოვახდინოთ კრიმინალისკენ მიდრეკილი ბავშვების აღრიცხვა და სრულად ჩავრთოთ ისინი იმ სფეროში, რომელიც მათთვის არის საინტერესო და სასურველი. ბავშვები არ იბადებიან დანაშაულის ჩადენის სურვილით, ისინი ცხოვრებისეული პირობებით თუ სხვადასხვა მიზეზებით ყალიბდებიან ასეთებად. გავაფორმოთ ურთიერთდახმარების მემორანდუმები სახელმწიფოსა და სახელოვნებო, სპორტულ და სამეცნიერო დაწესებულებებს შორის და მას „მეგობრობის ხელშეკრულება“ ვუწოდოთ. საქართველო არის ქვეყანა, სადაც სიკეთე გადამდებია.

ბამოყენებული ლიტერატურა:

1. მეოთხე პერიოდული ანგარიში „ბავშვის უფლებათა შესახებ“ კონვენციის შესრულების თაობაზე 2015. საქართველო.
2. სისხლის სამართლის რეფორმის უწყებათაშორისი საკოორდინაციო საბჭო, 2015. არასრულწლოვანთა დანაშაულის პრევენციის სტრატეგია. მომზადებულია საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს მიერ.
3. SCOTTISH LAW COMMISSION, 2001 July, Discussion Paper on Age of Criminal Responsibility.
4. Balanchivadze T., Sajaia T., Juveniles' Approaches in Relation to the Georgian Standard for Determining the Minimum Age of Criminal Responsibility.
5. ბავშვის უფლებათა კონვენცია. http://unicef.ge/uploads/CRC_georgian_language_version.pdf
6. შალიკაშვილი მ., მიქანაძე გ., 2016. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება. მეორე გამოცემა, თბილისი, ფრაიბურგი, სტრასბურგი.
7. შალიკაშვილი მ., 2013. არასრულწლოვანთა განრიდების და მედიაციის სისხლისსამართლებრივი, კრიმინოლოგიური და ფსიქოლოგიური ასპექტები. თბილისი.

REASONS OF CRIME COMMITTED BY THE ADULT, CRIMINOLOGICAL ASPECTS AND PREVENTIVE MEASURES TO BE TAKEN

Teona Japaridze

*Master of Davit Aghmashenebeli University of Georgia,
Detective-investigator of the Ministry of Internal Affairs
of Georgia*

KEY WORDS: Adolescent, Crime, Prevention

RESUME

The article reviews the reasons of crimes committed by the adult, criminological aspects and preventive measures to be taken. It points out the problems related to this issue, reasons and the ways of solving it the problem and, discusses the steps taken by the government and initiated measures for reviewing and preventing the crime committed by adolescent criminals. The actuality of issue is derived from the increase of the number of crimes committed by juveniles up to 14 years.

The state is engaged in seeking the ways to overcome difficulties and implement them, considering maximum interest of an adult. The problem is scalable. Therefore the state has a complex approach. The Ministry of Internal Affairs, as well as the Ministries of Education and Health are involved in this process. They are focused on implementing alternative methods of conviction and strict punishment rather than reducing the age of criminal liability in order to rehabilitate and re-socialize the minor.

Artistic, scientific and sporting events will have positive influence on juveniles. Serving the country by graduation of Cadets Military Lyceum will inhibit a willingness to commit a crime. The aim of teenagers should be to become the soldiers of the country as successful scientists, world class athletes or dignified representatives of art.

NOTES:

1. UN General Assembly. November 29, 1985. Minimum standard rules on pecuniary regulations concerning the implementation of justice in the case of minorities.
2. <http://atsu.edu.ge/EJournal/BLSS/eJournal/Papers/SajaiaTamta.pdf> (In Georgian)
3. Hamilton C. 2011. GUIDANCE FOR LEGISLATIVE REFORM ON JUVENILE JUSTICE. Children's Legal Centre and United Nations Children's Fund (UNICEF), Child Protection Section. 16 pp.
4. https://www.unicef.org/policyanalysis/files/Juvenile_justice_16052011_final.pdf (In English)
5. Shalikashvili M., Mikanadze G., 2016. Juvenile Justice, Second Edition, Tbilisi, Freiburg, Strasbourg, P. 37-38. http://unicef.ge/uploads/CRC_georgian_language_version.pdf (In Georgian)
6. Shkalikashvili M., Mikanadze G., 2016. Lehrbuch Zum Jugendstrafrecht. 2. überarbeitete und erweiterte Auflage, Freiburg / Straßburg / Tbilisi, 2016. (In Georgian)
7. Shalikashvili M., 2013. Criminological, psychological and criminal aspects of check out and mediation of minors. Tbilisi. (In Georgian)
8. Schäfers B., 1994. S. 83. M. In the Shalikashvili case: "Criminal, Criminological and Psychological Aspects of Diversion and Mediation of Minors", Tbilisi 2013, p. 13. (In Georgian)
9. Kurkhuli L., 2006. The Sexual Development of a Teenager: p. 41-42. (In Georgian)
10. Hurrelmann K., 2010. S. 26. (In Georgian)
11. Shalikashvili M., 2013. "Criminal, Criminological and Psychological Aspects of Diversion and Mediation of Minors", Tbilisi. p. 13. (In Georgian)
12. Uznadze D., 2006. p. 173. (In Georgian)
13. Kvirikashvili B., Andghuladze T., 2000. Criminological-Psychologic aspects of crime prevention and research the crimes committed by Juveniles in Georgia. (In Georgian)
14. Piaget J., The Moral Judgement of the Child. (In Georgian)
15. Interview with Deputy Minister, 2018. <https://imedinews.ge/ge/interview/117/ras-gegmavs-shs-saministro-mozardebshi-dzaladobis-preventsistvis> (In Georgian)

BIBLIOGRAPHY:

1. Fourth periodic report on the implementation of the Convention on the Rights of the Child. 2015. Georgia. (In Georgian)
2. Inter-Agency Coordination Council of Criminal Justice Reform, 2015. Juvenile Crime Prevention Strategy. Prepared by the Ministry of Justice of Georgia. (In Georgian)
3. SCOTTISH LAW COMMISSION, 2001 July, Discussion Paper on Age of Criminal Responsibility. (In English)
4. Balanchivadze T., Sajaia T., Juveniles' Approaches in Relation to the Georgian Standard for Determining the Minimum Age of Criminal Responsibility. (In Georgian)
5. Convention on the Rights of the Child. (In Georgian)
6. Shkalikashvili M., Mikanadze G., Lehrbuch Zum Jugendstrafrecht, 2. überarbeitete und erweiterte Auflage, Freiburg / Straßburg / Tbilisi, 2016. (In Georgian)
7. Shkalikashvili M, Criminological, psychological and criminal aspects of check out and mediation of minors. Tbilisi 2013. (In Georgian)